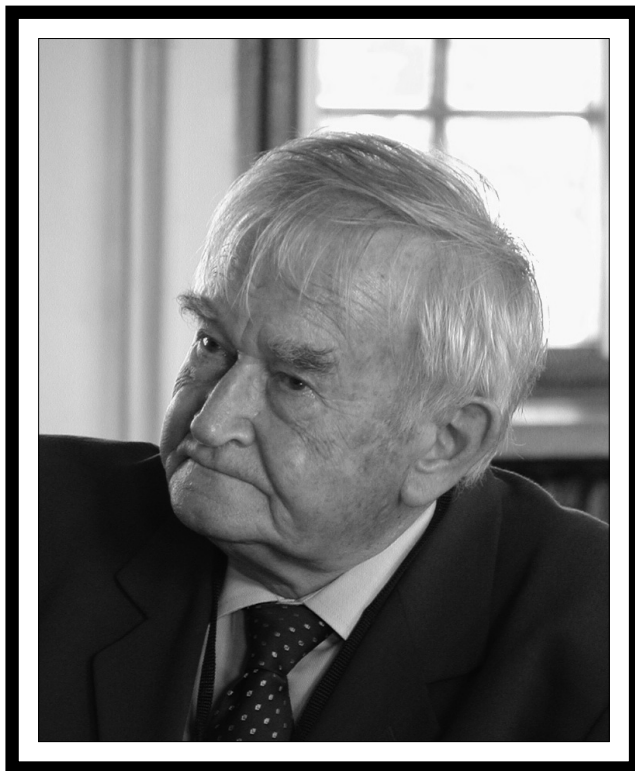

Stanisław Alexandrowicz
(1931–2015)

Fot. R. Ryss

Profesor Stanisław Alexandrowicz urodził się 5 kwietnia 1931 r. w Wilnie; jak się okazało, Litwa i Wielkie Księstwo wyznaczyły kierunek jego pracy naukowej. Obroniona w 1960 r. rozprawa doktorska pt. *Funkcje gospodarcze miasteczek Białorusi i Litwy (XVI–I poł. XVII w.)* weszła do kanonu polskiej historiografii. Zwieńczeniem badań Profesora w tym nurcie jest wydany ostatnio zbiór *Studia z dziejów miasteczek Wielkiego Księstwa Litewskiego* (Toruń 2011). Jednak tym, co zaważyło na dalszej karierze naukowej Profesora i co zbudowało jego niepodważalną pozycję w środowisku historyków, były zainteresowania dziejami staropolskiej kartografii, ze szczególnym uwzględnieniem właśnie ziem Wielkiego Księstwa Litewskiego. Także na tym polu był

niekwestionowanym autorytetem, a jego książka habilitacyjna pt. *Rozwój kartografii Wielkiego Księstwa Litewskiego od XV do połowy XVIII wieku* jest dziś w polskim piśmiennictwie historyczno-kartograficznym pozycją klasyczną¹.

Wybuch wojny i związana z nią zawierucha ciężko doświadczyły rodzinę Profesora. Jeszcze we wrześniu 1939 r. jego ojciec Bohdan, urzędnik państwowy, został aresztowany, a następnie zamordowany przez NKWD (grudzień 1939 r.). Ośmioletni Stanisław wraz z matką i dwiema siostrami został zesłany do

¹ Książka doczekała się trzech wydań: Poznań 1971, Poznań 1989, Warszawa 2012 (pod zmodyfikowanym tytułem: *Kartografia Wielkiego Księstwa Litewskiego od XV do połowy XVIII wieku*).

Kazachstanu, gdzie dziewczynki zmarły. Te tragiczne doświadczenia wpłynęły na ukształtowanie niezłomnej i godnej postawy dojrzałego naukowca. Bezkompromisowość i wierność prawdzie naukowej, a także niezwykle wyraziste poglądy polityczne wyznaczały drogę życiową Profesora.

Po zakończeniu wojny Stanisław Alexandrowicz przyjechał razem z matką do Torunia, gdzie ukończył liceum, a następnie rozpoczął studia historyczne, które dokończył na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Po krótkim epizodzie w Archiwum Państwowym w Poznaniu został aspirantem w Katedrze Historii Narodów ZSRR (która *de facto* zajmowała się dziejami byłych Kresów Wschodnich), kierowanej przez Henryka Łowmiańskiego. W stolicy Wielkopolski Profesor pracował do 1977 r., po czym przeniósł się do filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku, a po dziesięciu latach powrócił do Torunia. Pracował tam na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika, a ostatnio także w Wyższej Szkole Kultury Społecznej i Medialnej.

Tylko na temat dziejów kartografii staropolskiej Profesor Stanisław Alexandrowicz napisał blisko 100 rozpraw. W znakomitej większości są to dzisiaj pozycje kanoniczne, stanowiące kamienie milowe w rozwoju polskiej historii kartografii. Podkreślić należy także jego działalność pozanaukową i organizacyjną w tej dziedzinie. Przede wszystkim był członkiem założycielem, a w latach 1995–2008 przewodniczącym Zespołu Historii Kartografii działającego przy Instytucie Historii Nauki PAN (pierwotnie: Instytut Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN). W latach 1996–2007 był członkiem Rady Redakcyjnej „Polskiego Przeglądu Kartograficznego”; w latach 2000–2012 – członkiem Komisji Standaryzacji Nazw Geograficznych poza Granicami Rzeczypospolitej, działającej przy Głównym Geodecie Kraju; od 1999 r. – członkiem założycielem Stowarzyszenia Kartografów Polskich. Wypromował wreszcie kilku doktorów, z których jeden, Jarosław Łuczyński, również zajmował się dziejami staropolskiej kartografii. Przedwczesna śmierć dr. Łuczyńskiego bardzo wstrząsnęła promotorem, zaś wydanie

jego dysertacji, uznanej przez Stanisława Alexandrowicza za niezwykle ważną dla polskiej historiografii, stało się swoistym testamentem naukowym Profesora.

Poza działalnością naukową Stanisław Alexandrowicz znany był ze swych zainteresowań sportowych, o których sam bardzo często opowiadał przy rozmaitych okazjach. Przez trzydzieści lat uprawiał szybownictwo w Aeroklubie Poznańskim, osiągając w tej dziedzinie spore sukcesy. Był pilotem szybowcowym I klasy, a za swe osiągnięcia otrzymał Złotą Odznakę Szybowcową z diamentem.

W dowód uznania dla dokonań Profesora uhonorowano go wieloma odznaczeniami, m.in. Krzyżem Kawalerskim, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotym Krzyżem Zasługi. Szczególnie bliski był mu Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, który otrzymał 1 lipca 2009 r. od prezydenta Lecha Kaczyńskiego. Wyróżnienie to uzasadniono „wybitnymi zasługami w propagowaniu wiedzy o Rzeczypospolitej Obojga Narodów”.

Stanisław Alexandrowicz pełnił wiele funkcji społecznych, m.in. członka Rady Naukowej Biblioteki Narodowej, Toruńskiego Towarzystwa Naukowego, Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk czy Białostockiego Towarzystwa Naukowego. ■

Radosław Skrycki
Instytut Historii i Stosunków
Międzynarodowych
Uniwersytet Szczeciński